

Goese heggen Vogelinventarisatie 2007-2010 en de waarde van de heggen voor vogels

Wim de Wilde

Inleiding

De Agrarische Natuurvereniging Goes heeft in de winterperiode van 2002-2003 in het agrarische gebied van de gemeente Goes een groot aantal heggen aangeplant op de grenzen van percelen met als doel de natuurwaarden in het buitengebied te vergroten. Daarbij heeft ze de KNNV-afdeling de Bevelanden gevraagd of zij behulpzaam wil zijn bij het verzamelen van gegevens. De Vogelwerkgroep heeft daarmee ingestemd. Het project loopt 8 jaar, daarna wordt bezien of voortzetting zinvol en mogelijk is.

In overleg werd bezien welke percelen het meest in aanmerking komen om geïnventariseerd te worden. Er zijn 3 blokken uitgekozen die globaal gelegen zijn bij Lewedorp, 'S-Heer Arendskerke en in de Wilhelminapolder. 's Winters wordt 3 maal een bezoek aan de singels gebracht. Dit om te beoordelen welke vogels er dan gebruik maken van de dekking die de singels in de doorgaans kale percelen bieden. In het voorjaar vindt een globale broedvogelinventarisatie plaats. In het voorjaar van 2006 zijn de singels in de Wilhelminapolder goed gekarteerd.

Werkwijze

Gedurende deze periode (2007 – 2010) werden de heggen 7 x bezocht. De nadruk lag daarbij op het winterhalfjaar. In de broedtijd was het bezoek minder zinvol omdat de kennis om tot een goede broedvogelinventarisatie te komen ontbrak.

In 2010 werden de broedvogels in de heggen in de Wilhelminapolder geïnventariseerd conform de Sovon-richtlijnen. Omdat van de 3 vakken er in 2006 ook 2 waren geïnventariseerd is het mogelijk iets over de ontwikkeling in soorten te zeggen. Tevens werd er in het voorjaar van 2010 nader gekeken naar de vogels in en rondom de heggen in de vakken 12, 13 en 14.

Achtereenvolgens zal worden stilgestaan bij de wintervogels, de broedvogels in 2010 en afsluitend zal ingegaan worden op de betekenis van de heggen voor de vogels en enkele zoogdieren.

Wintervogels

De telgegevens zijn in bijlage 1 op datum en per geteld vak vermeld.

Van de lijsterachtigen werd de merel het vaakst aangetroffen. Maar ook de zanglijster, koperwiek en kramsvogel werden gezien. De roodborst ontbrak bijna nooit, terwijl ook de heggenmus zich de laatste jaren aanmeldde. De winterkoning kan daar nog bijgevoegd worden. Van de vinkachtigen werd naast de vink ook de groenling en putter gezien. Ook nu ontbrak in de Wilhelminapolder de barmsijs niet.

Van de mezen werd naast de pimpelmees ook de koolmees en staartmees gezien. De rietgors was met 30 exemplaren behoorlijk aanwezig in de Wilhelminapolder maar ook in andere vakken ontbrak de soort niet.

Fazanten maakten graag gebruik van de dekking van de heggen. Meermalen werd de soort met name in de Wilhelminapolder 'opgestoten'. In vak 13 werd op 14 december 2009 een 'klucht' patrijzen gezien (9 ex) bij vak 13. Een koppel werd op 10 april 2007 in de Wilhelminapolder waargenomen.

Andere opvallende waarnemingen waren een houtsnip op 14 december 2009 in de Wilhelminapolder en een sperwer met prooi op 24 januari 2007, eveneens in de Wilhelminapolder.

Regelmatig werden hazen opgestoten. Ook werden sporen van het ree gezien.

Broedvogels

De vakken 17 A, B en C zijn in 2010 door dhr. P. Steennis van de VWG De Bevelanden op broedvogels geïnterviewd. Zijn verslag wordt hierbij integraal weergegeven.

Er werden 5 bezoeken afgelegd. De bezoekdata waren 7/4, 21/4, 4/5, 2/6 en 16/6. De tijden waren globaal tussen 9.30 uur en 11.30 uur. Misschien is dit niet helemaal optimaal, eigenlijk hoort er ook een bezoek bij te zijn bij zonsopgang. Vogels werden waargenomen door hun zang of roepjes te registreren, soms door gewoon visuele waarnemingen. Dat laatste werd naarmate het seizoen verstreek moeilijker door het toenemende gebladerte. Niet alleen de heggen werden geïnterviewd, ook de sloot en de oevers daarvan langs de heggen. Tevens werden ook de overvliegende vogels genoteerd. De gegevens werden zoveel mogelijk verwerkt volgens de SOVON handleiding Broedvogel monitoring project. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het inventariseren van een lineair stuk land van nog 10 meter breed en anderhalve kilometer lang anders is dan het inventariseren van een gebied. Men maakt als het ware een lengtedoorsnede van een oppervlak. In de kolom Ter van de bijlagen kan men dan beter lezen: De Goese Heggen maken deel uit van een aantal territoria. Uiteraard ligt het voor de hand dat de meeste opgesomde vogels in de heggen broeden en niet op het er naast gelegen landbouwareaal. Zie voor de resultaten de bijlagen 2A, 2B en 2C.

Resultaten

Opvallend is het grote aantal waargenomen bos(riet)zangers en grasmussen. De rietgors is goed vertegenwoordigd in vak B. Van de standvogels is de merel het best vertegenwoordigd. De volgende soorten van de rode lijst komen voor: de ringmus, de graspieper en de kneu. Deze hebben de kwalificatie GE. Dat betekent dat het gevoelige soorten zijn, soorten die stabiel of toegenomen zijn en zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en algemeen zijn. Dit laatste geldt voor de kneu, de graspieper en de ringmus. De koekoek die ook op de rode lijst staat heeft de kwalificatie KW, dit geldt voor soorten die zijn afgenomen en vrij tot zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en vrij zeldzaam zijn. Ook opmerkelijk is de holenduif, die vermoedelijk in plastic drainagepijp zijn nest had.

CONCLUSIE

De Goese Heggen in de Wilhelminapolder zijn een landschapselement dat diverse vogelsoorten een goede broedgelegenheid biedt. Het voorkomen van enkele rode lijstsoorten maken de heggen extra waardevol.

Als overvliegende soorten werden genoteerd:

7 april 2010

Bruine kiekendief, zwarte kraai, putter, boerenzwaluw en buizerd.

21 april 2010

Slechtvalk, bruine kiekendief, wilde eend, houtduif, ekster, groene specht, boerenzwaluw en gele kwikstaart.

4 mei 2010

Zwarte kraai, boerenzwaluw, houtduif, scholekster, buizerd, aalscholver, gierzwaluw en witte kwikstaart.

2 juni 2010

Boerenzwaluw, koekoek, scholekster, zwarte kraai, zilvermeeuw, bruine kiekendief, holenduif, kokmeeuw, buizerd, gierzwaluw en grote bonte specht.

6 juli 2010

Zwarte kraai, mantelmeeuw, kokmeeuw, bruine kiekendief, spreeuw, houtduif, holenduif, gele kwikstaart, boerenzwaluw, huiszwaluw, buizerd en wilde eend.

Geraadpleegde literatuur

- Van Dijk A.J. 2004. Handleiding Boedvogelmonitoring Projekt (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken)
- SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen
- Rode Lijst 2004 Vogelbescherming Nederland

In 2006 werden de vakken 17A en 17B ook conform de Sovon-richtlijnen geïnventariseerd. Toen werd er in vak A van de bosrietzanger, de grasmus en de winterkoning één territorium aangetroffen. In 2010 waren er 3 territoria van grasmussen terwijl de bosrietzanger en winterkoning gelijk bleven. Er werden 11 nieuwe soorten aangetroffen.

In vak B werden in 2006 2 territoria van de bosrietzanger aangetroffen en 1 van de grasmus. In 2010 wederom 2 van de bosrietzanger en 3 van de grasmus. Hier melden zich 10 nieuwe soorten.

In de periode van 2006 tot 2010 zijn de singels tot verdere wasdom gekomen. Dat verklaart de toenemende soortenrijkdom.

Naast de broedvogelinventarisatie van de heggen in de Wilhelminapolder zijn in 2010 de vakken 13 en 14 nader bekeken door een lid van de vogelwerkgroep (dhr. J. de Regt) die in de woning nabij de betreffende vakken woont. In april en mei werd een ronde gemaakt. Tevens wordt in het gebied 3x per dag met de honden gewandeld.

Omdat gedetailleerde vogelkennis ontbreekt is de inventarisatie incompleet en werden alleen de soorten genoteerd die gekend werden. Bovendien werd een groter gebied dan alleen de heggen in vak 13 en 14 betrokken. Daarbij werden als potentiële broedvogels gezien: Houtduif, fitis, heggenmus, merel, groenling, zanglijster, kneu, putter, fazant, koolmees, zwarte kraai, patrijs (2 koppels), ekster en in sloot of oever, Kievit, waterhoen, wilde eend, scholekster, rietzanger en winterkoning.

Een buizerd bracht 2 jongen groot. Een patrijs had een nest met 9 jongen. Verder werden de groene specht, de grote bonte specht en jonge staartmezen gezien.

Goese heggen en hun 'waarde' voor vogels

Naar aanleiding van de gegevens die in de periode vanaf de aanleg van de singels tot de winter van 2010 zijn verzameld kunnen een aantal opmerkingen gemaakt worden. Daarbij moet bedacht worden dat langs meerdere vakken ook bloemranden waren aangelegd en dat tevens meerdere vakken gelegen zijn nabij reeds bestaande opgaande singels en bosjes. In bloemranden en opgaande singels en bosjes komen andere soorten (broed)vogels voor dan in net aangelegde singels.

De heggen bieden het gehele jaar door 'dekking' aan vogels die in de heg en de aangrenzende percelen voedsel zoeken. Bij naderend gevaar trekt men zich terug in de dekking. Ook 's nachts bieden de heggen een slaapplek, zeker in die delen waar struiken met dorens dicht op elkaar staan (mededeling: dhr. J. de Regt).

De heggen met hun randen bieden tevens plaats aan diverse broedvogels. Daarbij horen ook een aantal soorten die tot de rode lijst behoren. Naast de reeds genoemde graspieper, kneu, ringmus en koekoek moet hierbij ook de patrijs genoemd worden die in de afgelopen jaren in alle 3 'complexen' (vakken 1-4, nabij Lewedorp; vakken 9, 12-14, nabij 's Heer-Arendskerke; vak 17 in de Wilhelminapolder) werden aangetroffen, zij het niet jaarlijks, zowel in de broedperiode als in het 'winterhalfjaar'.

Zoals gemeld profiteren ook hazen van de dekking die de heggen bieden. Ook werden sporen van het ree waargenomen.

BIJLAGE 1

Vakken 1 t/m 4

24-01-07 weinig ondergroei rondom huis volledig kaal door kippenuitloop
vak 1: 1 roodborst
vak 2: 3 roodborsten
vak 3: 1 roodborst
vak 4: 2 roodborsten, 1 koolmees, 1 koperwiek, 7 merels, 4 patrijzen, 1 haas

10-04-07 heggen beginnen uit te lopen. Nog goed te 'doorzien'.
Vak 2: 2 putters
Vak 4: 1 wilde eend

24-05-07
vak 1,2 en 3 geen vogels
vak 4: 1 merel, 1 fazant in sloot 2x kleine karekiet

12-12-07
vak 1: 1 groenling, 1 merel
vak 2: 1 roodborst (kippen onder de struiken, geen ondergroei)
vak 3: 2 merels
vak 4: 5 merels, 1 ekster, 1 waterhoen (waterloop verlegd, struiken nu binnen perceel in de knel)

29-10-08
blad grotendeels nog aan de struiken
vak 1: geen vogels
vak 2: 2 roodborsten, 1 pimpelmees
vak 3: 2 ringmussen (nabij boerderij), 1 merel
vak 4: niet bezocht i.v.m. afwezigheid van Blok cs

14-12-09 samen met Pieter Steennis
vak 1 en 2 Hier werd gejaagd. Wel gezien
1 sperwer, 1 torenvalk. 1 ekster, 1 gors spec
vak 3: 2 roodborsten, 5 merels, 4 zanglijsters, 1 winterkoning, 3 vinken
vak 4: 4 roodborsten, 4 merels, 3 zanglijsters, 2 tjiftjaffen, 2 watersnippen, 2 pimpelmezen, sporen van het ree.

02-03-10 samen met Pieter Steennis
vak 1 en 2: 8 merels, 1 koolmees, 2 heggemussen, 1 winterkoning
vak 4: 5 merels, 1 koperwiek, 1 fazant, 2 heggemussen, sporen van een ree

Vakken 9 t/m 14

24-01-07 veel ondergroei
vak 9: 2 merels, 1 roodborst
vak 12: geen vogels
vak 13: 2 merels
vak 14: 2 merels, 2 zanglijsters, 1 roodborst, 13 rietgorzen 1 haas

10-04-07 heggen beginnen uit te lopen. Nog wel 'doorzicht'.
Vak 13: 1 merel
Vak 14: 1 overvliegende groenling, 1 merel, 2 bergeenden in smal slootje langs perceel.

24-05-07

vak 14: 1 fazant, 1 merel (ander vakken niet bezocht)

12-12-07

vak 13: 3 staartmezen, 1 roodborst, 4 rietgorzen, 2 merels, 2 koolmezen, langs spoorloot in het gras 1 groene specht

vak 14: 1 roodborst, 1 pimpelmees, 1 putter, 1 koperwiek, 3 merels
andere vakken niet bezocht.

29-10-08

blad nog grotendeels aan de struiken

vak 13: 6 koperwieken, 3 merels, 1 'zangvogeltje'.

vak 14: 2 merels, 1 koperwiek, 1 groene specht, 1 torenvalk in boom naast singel
vak 9 en 12 niet bezocht

14-12-09 met Pieter Steennis

vak 13: 5 merels, 2 koperwieken, 9 patrijzen, 3 roodborsten, 1 winterkoning, 1 heggemus

vak 14: 2 zanglijsters, 4 merels, 2 koolmezen, 1 pimpelmees, 2 staartmezen, 1 groenling, 2 roodborsten, 1 winterkoning
vakken 9 en 12 niet bezocht

02-03-10 met Pieter Steennis

vak 13: 6 merels, 1 heggemus, 2 koolmees, 7 staartmezen, 1 haas

vak 14: 3 merels, 2 winterkoningen, 2 koolmezen, 1 ekster, 1 roodborst, 1 heggemus

Vakken 17A, 17B, 17C

24-01-07 veel ondergroei

vak 17A: 3 vinken, 1 winterkoning, 2 roodborsten, 5 merels, 2 koperwieken, 1 koolmees, 3 hazen

vak 17B: 5 merels, 1 roodborst, 1 fazant, 3 vinken, 2 koperwieken, 1 sperwer met prooi

vak 17C: 1 koolmees, 1 fazant, 1 roodborst, 3 merels

10-04-07 heggen beginnen uit te lopen. Nog wel 'doorzicht'.

17A: koppel patrijzen

17B en C: 2 merels, 4 zanglijsters, 2 koolmezen, 4 ringmussen, 3 fazanten (1 man, 2 vrouwen), 1 haas

24-05-07

17A: 1 heggemus, 1 bosrietzanger?

17B: 1 bosrietzanger, 3 merels, 2x 1 heggemus, 1 grasmus 1 haas

17C: 2 grasmussen (bij elkaar)

12-12-07

17A: 2 merels, 1 koperwiek. 1 winterkoning, 10 houtduiven (op de grond aan eind singel)

17B: 4 fazanten, 3 houtduiven, 2 holenduiven, 1 roodborst, 1 heggemus, 2 vinken, 10 merels, 5 zanglijsters, 5 koperwieken

2 hazen en 2 hazen in bouwland vlakbij, 1 verwilderde kat die aan een haas at

17C: 4 merels, 3 koperwieken, 1 vink, 10 groenlingen, 2 fazanten

29-10-08

bladeren nog aan struiken

vak 17A: 30 kramsvogels, 8 koperwieken, 4 merels, 1 roodborst, 4 fazanten, 3 'zangertjes'.

Vak 17B: 5 koperwieken, 1 pimpelmees, 30 rietgorzen, 1 ringmus (mogelijk 7), 1 torenvalk (biddend)

Vak 17C: vogels van B vliegen gedeeltelijk naar C, 5 groenlingen, 11fazanten (nabij populierenbosje)

14-12-09 met Pieter Steennis

17 A: 10 merels, 2 groenlingen, 6 roodborsten, 4 pimpelmezen, 2 koperwieken, 1 heggemus, 2 winterkoning Slechtvalk die kievit aanviel

17 B en C: 20 merels, 4 groenlingen, 3 fazanten, 10 roodborsten, 4 koolmezen, 12 pimpelmezen, 1 houtsnip, 8 koperwieken, 2 zanglijsters, 1 heggemus, 1 winterkoning.
Op de akkers 9 hazen, veel sporen van het ree

02-03-10 met Pieter Steennis

vak 17A: 35 spreeuwen (15 en 20), 1 groenling, 5 merels, 4 roodborsten, 1 winterkoning, 4 kramsvogels

vak 17B: 8 merels, 2 heggenmussen, 2 roodborsten, 22 spreeuwen (20 en 2), 2 hazen

vak 17C: 5 merels, 4 koperwieken, 1 barmsijs, 2 roodborsten, 1 haas

BIJLAGE 2A

Vogels in vak 17 A	7-apr	21-apr	4-mei	2-jun	16-jun	Territoria
merel	2	2	1			2
putter	2					0
fitis	2	2				1
groenling	2	2				1
zwarte kraai	1	1			1	1
heggenmus	1					1
fazant	1	2	1	1		1
winterkoning	1				1	1
rietgors		2				0
grasmus		3	3	1	4	3
bruine kiekendief		1				0
bosrietzanger		1	1	1	2	1
ekster				1	1	1
rietzanger			1	1		1
koekoek RL			1	2		1
koolmees			1			0
kneu RL				2	2	1
houtduif				1		1
In sloot of oever						
wilde eend	4	2	1			2
meerkoet	3	2	2	1		1
kuifeend	2		2	2		0
tafeleend			2			0
waterhoen			1			1
rietzanger				2	1	1
kleine karekiet				1		1

BIJLAGE 2B

Vogels in vak 17 B	7-apr	21-apr	4-mei	2-jun	16-jun	Ter
Winterkoning		1	1			1
houtduif	2			1	2	1
fitis	2	1		1	1	1
heggenmus	1		1		1	1
merel	4	6	2	2	2	2
ringmus RL	2	2		2		1
bosrietzanger		3	1	2	3	2
grasmus		2	3	3		3
rietgors		3	1	3		3
Graspieper RL		1				1
zanglijster		1				0
kneu RL		2				0
groenling		2				0
fazant			1		1	1
koolmees			1			0
zwarte kraai				1	1	1
kleine karekiet				1		0
zwartkop					1	1
ekster					1	0
In sloot of oever						
meerkoet	2	1				1
kuifeend	1		8			0
wilde eend	2		1		1	0
krakeend			1			0
blauwe reiger				1		0
rietzanger				1	1	1

BIJLAGE 2C

Vogels in vak 17 C	7-apr	21-apr	4-mei	2-jun	16-jun	Ter
Putter		2			2	1
merel	2	1		2	2	2
tjiftjaf		1	1			1
pimpelmees	1		1			1
winterkoning	2		1		2	2
grasmus		1	3		1	1
gele kwikstaart		2				0
kneu RL			2	2	4	2
heggenmus			1			1
fazant			1		1	1
spotvogel				1		0
bosrietzanger				2		1
houtduif				2	2	1
fitis					2	1
In sloot of oever						
meerkoet	1	1				
kuifeend	2	2				0
wilde eend	1	2		2		1
holenduif			1	1		1